

ZASADY OCENIANIA

EDUKACJA WCZESNOSZKOLNA

Ogólne zasady oceniania w klasach I-III są zgodne ze Statutem Publicznej Szkoły Podstawowej im. Tadeusza Kościuszki w Rzeczycu Długiej oraz z podstawą programową kształcenia ogólnego.

I. Cele oceniania w edukacji wczesnoszkolnej:

Ocenianie w edukacji wczesnoszkolnej uwzględnia całościowy (holistyczny) rozwój ucznia, którego szczególnymi, ale nie jedynymi, przejawami są osiągnięcia szkolne. Ocenianie na etapie edukacji wczesnoszkolnej stanowi integralny element procesu edukacji i odbywa się w sytuacjach naturalnych i właściwych dla dzieci, czyli w zabawie i realizacji zadań edukacyjnych. Celem oceniania jest wspieranie ucznia zarówno w aktywności poznawczej, jak i formacyjnej (wychowawczej); diagnozowanie osiągnięć rozwojowych ucznia; wspieranie funkcji stymulujących rozwój i odrzucenie funkcji selekcyjnych.

Ocenianie w klasach I–III ma charakter bieżący, sumujący (semestralny) oraz klasyfikacyjny (na zakończenie roku szkolnego) i spełnia następujące warunki:

- ocenianie bieżące w klasach I–III ma charakter opisowy, oparty na słowie. Ocena opisowa spełnia funkcję formatywną i motywacyjną.
- proces oceniania dostarcza informacji o postępach w nauce, wskazując mocne i słabe strony, co umożliwia dziecku poznanie swych możliwości i ograniczeń. Uczeń otrzymuje od nauczyciela informację o sposobie i jakości swojej aktywności.
- ocenianie bieżące oparte jest na skutecznej komunikacji nauczyciela z uczniem, respektuje indywidualny charakter nauki dziecka. Uczeń otrzymuje pisemną lub ustną informację o swoich osiągnięciach.

II. Zakres i przedmiot oceny opisowej:

1. W ocenie opisowej uwzględnia się efekty dydaktyczne i wychowawcze pracy z uczniem.
2. Ocena opisowa dotyczy przekazywania informacji o osiągnięciach ucznia w następującym zakresie:
 - edukacja polonistyczna: słuchania, mówienia, czytania, pisanie, kształcenia językowego, samokształcenia;
 - edukacja matematyczna: rozumienia stosunków przestrzennych i cech wielkościowych, rozumienia liczb i ich własności, posługiwania się liczbami, czytania tekstów matematycznych, rozumienia pojęć geometrycznych, stosowania matematyki w sytuacjach życiowych oraz w innych obszarach edukacji;

- edukacja społeczna: rozumienia środowiska społecznego, orientacji w czasie historycznym;
- edukacja przyrodnicza: rozumienia środowiska przyrodniczego, funkcji życiowych człowieka, ochrony zdrowia, bezpieczeństwa i odpoczynku, rozumienia przestrzeni geograficznej;
- edukacja plastyczna: percepcji wizualnej, obserwacji i doświadczeń, działalności ekspresji twórczej, recepcji sztuk plastycznych;
- edukacja techniczna: organizacji pracy, znajomości informacji technicznej, materiałów i technologii wytwarzania, stosowania narzędzi i obsługi urządzeń technicznych;
- edukacja informatyczna: rozumienia, analizowania i rozwiązywania problemów, programowania i rozwiązywania problemów z wykorzystaniem komputera i innych urządzeń cyfrowych, posługiwania się komputerem, urządzeniami cyfrowymi i sieciami komputerowymi, rozwijania kompetencji społecznych, przestrzegania prawa i zasad bezpieczeństwa;
- edukacja muzyczna: słuchania muzyki, ekspresji muzycznej: śpiew, improwizacja ruchowa, rytmika i taniec, gra na instrumentach muzycznych; znajomości form zapisu dźwięku;
- wychowanie fizyczne: utrzymania higieny osobistej i zdrowia, sprawności motorycznych, różnych form rekreacyjno-sportowych
- język angielski: posługiwania się przez ucznia bardzo podstawowym zasobem środków językowych dotyczących jego samego i jego najbliższego otoczenia, umożliwiającym realizację pozostałych wymagań ogólnych; rozumienia bardzo prostych wypowiedzi ustne, artykułowanych wyraźnie i powoli, w standardowej odmianie języka; rozumienia wyrazów oraz jedno lub kilkudziesięciu, bardzo prostych wypowiedzi pisemnych (np. historyjki obrazkowe z tekstem, opowiadania); wypowiedzi ustnych, wypowiedzi pisemnych; reagowania.

1. W klasie I ocenianie ucznia poprzedzone jest zdiagnozowaniem jego osiągnięć, wiadomości i umiejętności.
2. Oceniając zachowanie ucznia nauczyciel bierze pod uwagę następujące wymagania:
 - wywiązywanie się z obowiązków ucznia,
 - postępowanie zgodne z dobrem społeczności szkolnej,
 - dbałość o honor i tradycje szkoły,
 - dbałość o piękno mowy ojczystej,
 - dbałość o zdrowie i bezpieczeństwo własne oraz innych osób,
 - godne, kulturalne zachowanie się w szkole i poza nią,
 - okazywanie szacunku innym osobom.

III. Ocenianie zachowania uczniów klas I – III

1. Ocena śródroczna i roczna z zachowania jest oceną opisową.
2. W bieżącym ocenianiu zachowania uczniów dopuszcza się stosowanie następującej skali:
 - wzorowe,

- bardzo dobre,
- dobre,
- poprawne,
- nieodpowiednie,
- naganne.

3. Kryteria oceny bieżącej z zachowania:

- ocenę wzorową otrzymuje uczeń, który: sumiennie wypełnia obowiązki szkolne, przestrzega obowiązujących zasad, ma wysoką kulturę osobistą, bierze aktywny udział w życiu klasy i szkoły;
- ocenę bardzo dobrą otrzymuje uczeń, który: bardzo dobrze wywiązuje się z obowiązków szkolnych, przestrzega zasad obowiązujących w szkole, wyróżnia się postawą moralną i aktywnością na rzecz społeczności szkolnej;
- ocenę dobrą otrzymuje uczeń, który: wyraża się i zachowuje w sposób kulturalny, stara się uzyskiwać coraz lepsze wyniki w nauce, wywiązuje się z powierzonych mu zadań, troszczy się o mienie klasy i szkoły;
- ocenę poprawną otrzymuje uczeń, który: z obowiązków wywiązuje się w miarę swoich możliwości, w zasadzie przestrzega ustalonych zasad, nie angażuje się w życie klasy i szkoły, rozumie swoje błędy i stara się je poprawić;
- ocenę nieodpowiednią otrzymuje uczeń, który: lekceważy obowiązki szkolne, nie przestrzega ustalonych norm i zasad, lekceważy zasady współżycia w grupie, wywiera szkodliwy wpływ na innych;
- ocenę naganną otrzymuje uczeń, który rażąco łamie przyjęte zasady, ma agresywny stosunek do innych, zagraża bezpieczeństwu innych.

4. W ramach oceniania bieżącego nauczyciel obserwuje ucznia. Wszelkie uwagi odnotowuje w zeszycie kontaktów oraz dokonuje wpisów w dzienniku lekcyjnym.

IV. Narzędzia i metody oceniania umiejętności ucznia

1. Ocenę opisową nauczyciel redaguje na podstawie informacji zgromadzonych w trakcie obserwacji oraz zdobytych za pomocą narzędzi oceniania.
2. Metody i narzędzia służące do kontroli wiedzy i umiejętności ucznia:
 - sprawdziany,
 - testy kompetencji,
 - zeszyty ćwiczeń i zeszyty ucznia,
 - odpowiedzi ustne i pisemne,
 - czytanie tekstów i wierszy,
 - recytacja wierszy,
 - prace domowe,
 - wytwory pracy ucznia,
 - prace długoterminowe,
 - bieżąca obserwacja ucznia.

V. Sposoby dokumentowania osiągnięć ucznia

1. Bieżące oceny ucznia nauczyciel dokumentuje poprzez dokonanie zapisu w:
 - dzienniku lekcyjnym,
 - na wytworach pracy ucznia,
 - w zeszytcie ucznia, zeszytach ćwiczeń i na kartach pracy.
2. Przy ocenianiu bieżącym w edukacji wczesnoszkolnej, oprócz słownej oceny opisowej, stosuje się stopnie według następującej skali:
 - stopień celujący – 6,
 - stopień bardzo dobry -5 ,
 - stopień dobry – 4,
 - stopień dostateczny – 3,
 - stopień dopuszczający – 2,
 - stopień niedostateczny – 1.
3. Przy tych stopniach stosuje się znak „+”, z wyjątkiem oceny celującej, oraz znak „- „, z wyjątkiem oceny niedostatecznej.
4. W klasach I – III w ocenianiu bieżącym stosuje się inne znaki:
 - „np” - nieprzygotowany,
 - „bz” – brak zadania,
 - „+” – aktywność na zajęciach,
 - „-” – brak aktywności na zajęciach.
5. Kryteria oceniania uczniów w klasach I – III:
 - ocenę celującą otrzymuje uczeń, który: opanował wiadomości i umiejętności znacznie wykraczające poza podstawę programową, umie je wykorzystać w praktyce;
 - ocenę bardzo dobrą otrzymuje uczeń, który: opanował określone wiadomości i umiejętności, sprawnie się nimi posługuje, dalsza nauka pozwoli mu się bardziej rozwijać;
 - ocenę dobrą otrzymuje uczeń, który: jest na etapie rozwijania danej umiejętności, zdarzają się pomyłki i braki, które wyrówna niewielka liczba ćwiczeń;
 - ocenę dostateczną otrzymuje uczeń, który: w niewielkim stopniu opanował dane umiejętności lub wiadomości, popełnia sporo błędów, musi wykonywać ćwiczenia wspomagające w nauce;
 - ocenę dopuszczającą otrzymuje uczeń, który: w minimalnym stopniu opanował wiadomości i umiejętności, wymaga dodatkowej pomocy i indywidualizacji zadań;
 - ocenę niedostateczną otrzymuje uczeń, który: nie opanował danych wiadomości i umiejętności i powinien być objęty pomocą psychologiczno-pedagogiczną.

III. Sposoby udostępniania prac pisemnych rodzicom/prawnym opiekunom

1. Wszelkie ocenione prace pisemne (sprawdziany, testy) uczniowie będą zabierać do domu i okazywać je rodzicom.
2. Podpisane przez rodziców prace uczniowie zobowiązani są przynieść do szkoły nie później niż na trzeci dzień po ich otrzymaniu.
3. Na prośbę rodzica prace pisemne ucznia udostępniane będą podczas spotkań ogólnych lub indywidualnych z rodzicami.
4. Prace pisemne (testy, sprawdziany) uczniów przechowywane będą w szkole przez cały cykl kształcenia.

Rodzice i prawni opiekunowie ucznia informowani są na bieżąco o jego postępach w nauce. Otrzymują informację ustną lub pisemną.

IV. Dostosowanie wymagań do możliwości uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

Uczniowie, którzy posiadają pisemne orzeczenie lub opinię wydaną przez poradnię psychologiczno-pedagogiczną oceniani są z uwzględnieniem zaleceń poradni. Uczniowie z dysfunkcjami rozwojowymi oceniani są głównie za zaangażowanie i włożony w naukę wkład pracy. W dostosowywaniu wymagań nie można pominąć wymagań zawartych w podstawie programowej.

Uczeń z dysleksją rozwojową

Dostosowanie wymagań poprzez:

- zmniejszenie ilości, stopnia trudności i obszerności zadań,
- dzielenie materiału na mniejsze partie, wyznaczanie czasu na ich opanowanie i odpytywanie,
- wydłużanie czasu na odpowiedź, przeczytanie tekstu, lektury,
- wprowadzenie dodatkowych środków dydaktycznych (ilustracje, ruchomy alfabet),
- odwoływanie się do sytuacji z życia codziennego,
- formułowanie pytań w formie zdań o prostej konstrukcji powołujących się na ilustrujące przykłady,
- częste podchodzenie do ucznia w trakcie samodzielnej pracy w celu udzielenia dodatkowej pomocy, wyjaśnień,
- prowadzenie dodatkowych zajęć z uczniem,
- zezwolenie na dokończenie w domu niektórych prac wykonywanych na zajęciach,
- przeprowadzanie dyktand indywidualnie, w wolniejszym tempie,
- wydłużenie ilości czasu i powtórzeń w celu opanowania materiału,
- częste odwoływanie się do konkretnego, np. graficzne przedstawienie zadań,

- zadawanie do domu tyle, ile uczeń może wykonać samodzielnie,
- stosowanie większej ilości powtórzeń,
- wielokrotne tłumaczenie i wyjaśnianie zasad,
- częste przypominanie tematu pracy, np. plastycznej,
- umożliwienie korzystania z materiałów dodatkowych, np. śpiewniki,
- liberalne ocenianie pracy ucznia,
- w ocenianiu zwracanie większej uwagi na wysiłek włożony w wykonanie zadania, niż ostateczny efekt,
- sadzanie ucznia zgodnie z zalecaniami poradni.

Uczeń z dysortografią

Dostosowanie wymagań poprzez:

- kierowanie do ucznia krótkich, prostych poleceń,
- częste zadawanie pytań pomocniczych,
- poprawianie błędów z jednoczesnym zapisaniem poprawnej formy,
- zachęcanie ucznia do samodzielnego poprawiania błędów (w oparciu o wzór),
- w przypadku nieczytelnej pracy, umożliwienie uczniowi przeczytania lub opowiedzenia ustnego,
- podczas diagnoz stosowanie testów wyboru, zdań niedokończonych, aby koncentrować się na treści,
- pozwolenie na korzystanie z komputera przy pisaniu niektórych prac domowych,
- ocenianie prac pod względem treści,
- zachęcanie do korzystania z dodatkowych pomocy dydaktycznych,
- jak najczęstsze motywowanie ucznia do wysiłku poprzez pozytywną ocenę słowną, opisową czy cyfrową,
- bardziej liberalne ocenianie prac pisemnych ucznia,
- wydłużanie czasu na czytanie tekstów, poleceń, instrukcji,
- zezwalanie na dokończanie niektórych prac w domu,
- dawanie więcej czasu na prace pisemne, plastyczne czy techniczne,
- zachęcanie rodziców do pomocy dziecku w wykonywaniu prac domowych.

Uczeń z dysgrafią

Dostosowanie wymagań poprzez:

- używanie krótkich poleceń,
- zadawanie pytań pomocniczych,
- częste kontrolowanie stopnia rozumienia przez ucznia poleceń, szczególnie tych czytanych samodzielnie,

- umożliwienie pisania niektórych prac na komputerze,
- gdy praca jest nieczytelna, umożliwienie uczniowi jej przeczytania lub opowiedzenia,
- podczas sprawdzianu stosowanie testu wyboru, zdań niedokończonych,
- ocenianie prac pod względem merytorycznym, bez zbytniego zwracania na błędy graficzne,
- motywowanie do samodzielnego poprawiania błędów,
- zadawanie do pisania jednorazowo krótkich tekstów,
- dawanie więcej czasu na wykonanie pracy, zadania, ćwiczenia,
- zachęcanie do korzystania z dodatkowych pomocy dydaktycznych,
- wykorzystywanie programów multimedialnych i komputerowych do ćwiczeń praktycznych,
- doskonalenie techniki czytania w oparciu o teksty z życia codziennego ucznia.

Uczeń o niższych niż przeciętne zdolnościach do nauki (dysharmonie rozwojowe)

Dostosowanie wymagań poprzez:

- dostosowanie sposobu komunikowania się do możliwości ucznia: proste, jasne, krótkie komunikaty,
- wydłużenie czasu na wykonanie pracy, zadania,
- zmienianie form aktywności ucznia,
- dzielenie materiału do nauczenia na mniejsze partie, zmniejszenie liczby zadań do wykonania,
- zwiększenie liczby ćwiczeń i powtórzeń w celu utrwalenia poznanego materiału,
- częste odwoływanie się do konkretnego,
- umożliwienie uczniowi poznawania wielozmysłowego, stosowanie różnych form pracy,
- zwiększanie lub zmniejszanie, w zależności od potrzeb, bodźców działających na ucznia w czasie zajęć,
- stosowanie dodatkowych środków dydaktycznych i materiałów pomocniczych,
- częste motywowanie ucznia do wysiłku poprzez stosowanie pozytywnej oceny nawet za najdrobniejsze sukcesy,
- częste powtarzanie reguł obowiązujących w klasie oraz jasne wyznaczanie granic i egzekwowanie ich przestrzegania,
- udzielanie uczniowi dodatkowych wyjaśnień i wskazówek,
- indywidualne podejście do ucznia,
- powierzanie zadań umożliwiających osiągnięcie sukcesu.

Uczeń z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim

Dostosowanie wymagań poprzez:

- dostosowanie poziomu zadań stawianych uczniowi w szkole i w domu do jego indywidualnych możliwości,
- dzielenie materiału na mniejsze części, aby ułatwić jego przyswojenie,
- umożliwienie uczniowi przygotowania się do odpowiedzi,
- konstruowanie prostych poleceń i instrukcji; sprawdzenie czy zostały właściwie zrozumiane,
- udzielanie dodatkowych objaśnień i dawanie wskazówek,
- wydłużanie czasu na wykonanie zadań, ćwiczeń,
- częste kontrolowanie ucznia podczas jego pracy samodzielnej; udzielanie oczekiwanej pomocy,
- podczas wypowiedzi ucznia, zadawanie mu pytań pomocniczych,
- ciągłe motywowanie ucznia do większego wysiłku poprzez stosowanie pochwał, zachęt, nagród,
- stosowanie pozytywnych wzmocnień społecznych; pochwała nawet za drobne osiągnięcia, zauważanie i docenianie wysiłku wkładanego w wykonywanie zadań,
- tworzenie atmosfery życzliwości i bezpieczeństwa, dbanie o prawidłowe relacje z rówieśnikami,
- stosowanie różnorodnych form pracy,
- umożliwienie uczniowi aktywności ruchowej podczas zajęć.

Uczeń słabowidzący

Dostosowanie wymagań poprzez:

- właściwe umiejscowienie ucznia w klasie (zapobiegające odbłaskowi pojawiającemu się w pobliżu okna, zapewniające właściwe oświetlenie i widoczność),
- udostępnienie tekstów w wersji powiększonej,
- podawanie modeli i przedmiotów do obejrzenia z bliska,
- zwracanie uwagi na szybką męczliwość dziecka – wydłużanie czasu na wykonanie określonych zadań,
- umożliwienie uczniowi korzystania z nagrań audio,
- wprowadzanie uproszczonych rysunków z niezbędną liczbą detali,
- częste sprawdzanie czy uczeń wie na co patrzy.

Uczeń słabostyszący

Dostosowanie wymagań poprzez:

- zapewnienie dobrego oświetlenia oraz miejsca dla dziecka w pierwszej ławce,
- podczas zwracania się do uczniów przebywanie możliwie blisko ucznia i unikanie chodzenia po klasie,

- mówienie w sposób wyraźny z normalną intonacją głosu; unikanie gwałtownych ruchów głową czy nadmiernej gestykulacji,
- dbanie o ciszę i spokój w klasie; wyeliminowanie zbędnych hałasów,
- sprawdzanie stopnia rozumienia przez ucznia poleceń kierowanych do całej klasy,
- okazywanie uczniowi cierpliwości i pomoc w wykonywaniu poleceń,
- częste stosowanie pomocy wizualnych i tablicy,
- aktywizowanie ucznia do rozmowy poprzez zadawanie mu prostych pytań,
- częste zwracanie się do ucznia, aby zmobilizować go do lepszej koncentracji uwagi,
- wydłużenie czasu na wykonanie powierzonego zadania czy czynności,
- stosowanie podczas pisania ze słuchu tylko wyrazów lub zdań wcześniej utrwalonych; można to zadanie zastąpić innym, dostosowanym do możliwości ucznia,
- unikanie oceniania ucznia za błędy wynikające z niedosłuchu,
- stosowanie pochwał i nagród nawet za najdrobniejsze osiągnięcia.

Uczeń z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją

Dostosowanie wymagań poprzez:

- dostosowanie tempa pracy do możliwości ucznia,
- zwolnienie z części bądź wszystkich ćwiczeń fizycznych,
- niewywoływanie do tablicy, jeśli ma problemy z poruszaniem się,
- udostępnianie dodatkowych materiałów, pomocy dydaktycznych,
- umiejscowienie ucznia w klasie w ławce zapewniającej komfort i łatwy dostęp do niego,
- ocenianie treści wypowiedzi pisemnej czy rysunku, a nie estetyki pisma czy wykonania pracy plastycznej;

przy afazji:

- tworzenie miłej, spokojnej atmosfery na zajęciach,
- wydłużenie czasu na odpowiedź ustną,
- uwzględnienie problemów z wymową i artykulacją w czasie wypowiedzi,
- umożliwienie uzupełnienia wypowiedzi ustnej zapisem bądź rysunkiem,
- częste bezpośrednie zwracanie się do ucznia w celu monitorowania poziomu rozumienia toku zajęć,
- stwarzanie sytuacji umożliwiających uczniowi osiągnięcie sukcesu na forum klasy,
- umożliwienie zastąpienia sprawdzania poziomu wiedzy sposobem pisemnym,
- motywowanie do wypowiadania się,
- wspieranie ucznia w każdej wykonywanej przez niego czynności szkolnej,
- odpytywanie z czytania tekstu przygotowanego w domu,
- nagradzanie za wysiłek,
- aktywizowanie ucznia podczas zabaw,
- powierzanie uczniowi zadań na miarę jego możliwości i umiejętności.

Uczeń z ADHD

Dostosowanie wymagań poprzez:

- zminimalizowanie bodźców docierających do ucznia,
- ulokowanie go w ławce z uczniem spokojnym z dala od okien,
- częste stosowanie pozytywnych wzmocnień: pochwała, nagroda,
- kierowanie do ucznia jasnych, krótkich, prostych poleceń,
- wyeliminowanie drastycznych środków wychowawczych (izolacja, „walki słowne”),
- częste powtarzanie poleceń,
- wprowadzenie rutyny codziennych obowiązków,
- częste powtarzanie zasad panujących w klasie; określenie zrozumiałych granic i konsekwentne egzekwowanie ich przestrzegania,
- nawiązywanie pozytywnych kontaktów emocjonalnych z uczniem,
- niezniechęcanie i niedyskwalifikowanie za pierwszą błędną odpowiedź,
- wyznaczanie uczniowi konkretnego celu i zadania,
- dzielenie materiału na mniejsze partie,
- pomaganie uczniowi w skupieniu się na wykonywaniu jednej czynności,
- wydawanie jasno sprecyzowanych poleceń (na raz tylko jedno polecenie),
- sprawdzanie stopnia rozumienia poleceń i nowego materiału,
- dzielenie dłuższych zadań i sprawdzianów na mniejsze części,
- wydłużanie czasu na odpowiedź,
- utrzymywanie stałego kontaktu z rodzicami.

Uczeń z zaburzeniami ze spektrum autyzmu, w tym z Zespołem Aspergera

Dostosowanie wymagań poprzez:

- zminimalizowanie lub całkowite wyeliminowanie elementów rozpraszających,
- zadbanie o przewidywalność zdarzeń i informowanie ucznia o zmianach w planie zajęć, zastępstwach itp.,
- zapewnienie uczniowi odpowiedniego miejsca w klasie umożliwiającego wyciszenie się w sytuacji trudnej,
- sprawdzanie czy uczeń zrozumiał polecenia kierowane do grupy; w razie potrzeby powtórzenie ich lub wsparcie przekazem wizualnym,
- formułowanie poleceń w sposób krótki, jednoznaczny; unikanie sarkazmu i iluzji, wyjaśnianie metafory,
- stosowanie zadań krótkich, dbanie o poziom ich atrakcyjności,
- wyraźne zaznaczenie końca określonej aktywności, zabawy, zadania, zanim przejdzie się do następnej czynności,
- używanie różnych środków wyrazu i metod,
- przerwanie rozmowy, gdy powtarza argument, pytania, wyciszenie echolalii,
- okazywanie uczniowi cierpliwości, zrozumienia i życzliwości,
- opracowanie systemu nagród, wzmocnień, zwłaszcza przy zadaniach trudniejszych lub mało interesujących dla ucznia,

- w celu budowania motywacji do podejmowania wysiłku umysłowego stwarzanie sytuacji, w których uczeń małby poczucie sukcesu na gruncie nauki szkolnej,
- wspieranie ucznia w nawiązywaniu i utrzymywaniu relacji z rówieśnikami,
- stwarzanie sytuacji sprzyjających podejmowaniu przez ucznia współpracy z zespołem klasowym.